

Душан Р. Живковић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Одсек за филологију
Катедра за српску књижевност
ORCID 0000-0002-9599-3687

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ МОЛИТВЕ ТОТУ ЗА ВЕШТИНУ У ПИСАЊУ²

Овај рад представља анализу интердисциплинарних перспектива у *Молићви Тоћу за вештину у писању* – у споју рационалних принципа писарске вештине и (ирационалног) поетског заноса у контексту религиозне посвећености. У овом оквиру, учења Тота, бога мудрости, представљају истовремено заједничку интердисциплинару мисију читалаца текстова и њихову повезаност у херменеутичким слојевима, као и индивидуално просветљење у спознаји космичког ума.

Молићва Тоћу за вештину у писању сведочи о примарном значају писане речи као врхунског достигнућа египатске цивилизације: Тотов култ заправо означава мултидисциплинарни систем наука и уметности, у којем се кроз сагласја и надградњу интердисциплинарних перспектива стварају дифузне езотеричне мреже у лавиринтима знакова.

Кључне речи: Тот, интердисциплинарне перспективе, молитва, писање, херменеутички слојеви

1. УВОД

Природа и функције Тота (Thoth), египатског бога знања, мудрости, библиотеке и енциклопедијске парадигме, божанског писара, „креатора језика, тумача и саветника богова³, представља оличење принципа мултидисциплинарности, интердисциплинарности (уп. Дљасин 2007) и интерконтекстуалности уопште. Његове делатности окупљају посвећенике чија заједничка енергија (метафорично речено) чини Тотово тело – корпус (лат. corpus) текстова – дух знања, у херменеутичким слојевима (уп. Дилтај 1973), као тајне и утицајне димензије:

1 dusan.zivkovic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада запослених у настави на акредитованим високошколским установама у 2026. години, број: 451-03-34/2026-03/ 200198.).

3 Доступно на: <https://www.thefreedictionary.com/Hermes+Trismegistos>.

од египатске цивилизације, преко грчко-римског света⁴, до новог века (уп. Брок, Ханеграф 1997, Ебелинг 2007) – од поезије као кодираног језика посвећеника (уп. Еко 2004), до споја друштвених, природних и техничких наука (уп. Бансон 1991)⁵: „Храмови су били и образовни центри, а свештеници оспособљени да школују не само „божје слуге“, већ су предавања обухватала астрономију, астрологију, тумачење снова, географију, медицину, архитектуру, право и вештину писања” (...) „Храмови су поседовали велике библиотеке, а школовање је обухватало теоријску и практичну наставу” (Танасијевић 1989: 72).

Након ових аспеката повезаних са директним односима према друштвеној хијерархији (уп. Фреке, Ганди 2008), цивилизацијску круну наведених делатности и показатеље суштинских вредности староегипатске културе чине функције Тота као првог египатског филолога и посвећеника писаној речи: „Тот се сматрао за изумитеља писма и творца језика, за писара и тумача осталим боговима”⁶ (Јанковић 2019: 376).

Тотова стваралачка енергија оличена је у топосима храма и библиотеке⁷ –лабиринтима, који су својој небеској хармонији преко узајамности текстова⁸ чине, метафорично речено – алхемичарски спој (уп. Елијаде 2003) у веровању да је и читав универзум лабиринт који пројек-

4 У антици се култ Бога Тота спаја са „култом грчког бога Хермеса (гласника богова, бога информација, двосмислености (уп. Еко 2001) – као оваплоћења принципа интерконтекстуалности” (Живковић 2019б: 60), стварајући мистичну египатско-грчку традицију култа Хермеса Трисмегистоса (грч. Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, лат. Hermēs Trismegistus, „*ћри љиша највећи*”). Хермес Трисмегистос је, дакле, „истовремено и стваралачка енергија и преносник информација, принцип интеракције и вишеструког умножавања значења (уп. Трисмегистос 2004: 12)” (Живковић 2019а: 108). Даље се овај спој преноси и на култ Меркура, (као пандана грчком богу Хермесу), који се поново јавља као значајна стваралачка енергија у ренесансном повратку античким вредностима, као и у новом веку уопште: „Меркур (Mercurius), бог трговине [...] чији је култ уведен у Рим захваљујући живој трговини с јужноиталским и сицилијским градовима. [...] Касније, под грчким утицајем, Меркур је постао водич душа (психопомп) и поистовећен је са Хермесом” (Срејовић, Цермановић 1987: 262).

5 „Записи уклесани у камење древног Египта недвосмислено показују да су древни људи имали потпуно свеобухватно знање о астрономији, а само грађење пирамида показује везу између њихове структуре и проучавања астрономије” (Три иницијата 1908: 14).

6 „Сходно својим знањима и моћима, Тот је био легендарни судија у сукобу Хоруса и Сета, а његово познавање магије било је пресудно приликом оживљавања Озириса и излечења младог Хоруса. То му је обезбедило и веома значајно место у загробном свету” (Танасијевић 1989: 134). О овом кључном митском аспекту сведочи и Египатска књига мртвих: „Ја сам тај бог који се тиче Сета. [Ја сам] Тот који [стоји] између њих (Хоруса и Сета), као судија у име Гувернера Секхема и Душа Ану”. Доступно на: https://www.campbellmgold.com/archive_esoteric/book_of_dead_budge_1895.pdf. Дакле, култ бога Тота означава и суштинску подршку култа бога Озириса, као „једног од најважнијих египатских богова, који је по предању, убијен, вратио се у живот и постао владалац у свету мртвих. За живота је, уз сестру и жену Изиду, научио људе да се баве пољопривредом, да поштују богове, подигао им градове и дао им законе. Противник насиља и заштитник уметности, једно је од првих цивилизаторских божанстава. Грци су га, као владара подземља, поистовећивали са Хадом, али – због везе са култом плодности – и са Дионисом” (Јанковић 2019: 286). (Живковић 2021: 37–38).

7 На пример, древна Александријска библиотека садржала је сабрана знања старог века.

8 Идеја Тотових следбеника о узајамности текстова утицала је у 20. веку и на развој теорија интертекстуалности (уп. Кристева 1967, Барт 1971). У овом раду су односи Тотових принципа умрежености мрежа текстова и теорија интертекстуалности наведени на нивоу илустрације,

тује Тот – врховни архитекта. Дакле, поред своје филолошке делатности, као и заштитника образовања и уметности (Танасијевић 1989: 134, уп. Танасијевић 1996), постоји веровање да је Тот архитекта египатских пирамида, тако да је своје комбинаторичке принципе уткао подједнако у језик као и у архитектуру – као иманентна обележја египатске цивилизације, чији се мистични кодови (уп. Де Серто 2009) међусобно прожимају и једни друге објашњавају, пошто је однос делова и целине у структури текста у аналогiji са односом кључних градивних елемената у архитектонској структури:

„У тајној повезаности између различитих знакова, интенцијом да свака појава крије свој праузрок и да посредно или непосредно, утиче на другу, привидно удаљену појаву, односно да је сваки текст, био он древан или савремен, заправо део цивилизацијског промисла у непрестаном херменеутичком преображају, у коме тумачење текстова постаје откривање херметичких тајни” (Живковић 2016: 123).

У јединству микрокосмоса и макрокосмоса, писмо и архитектура настају на основима универзалних космичких законитости, као спојева рационалних и ирационалних сазнајних могућности: „Тот је сматран господаром Месеца, творцем писма, математике и астрономије, али најзначајније титула му је била *Господар Маије*” (Танасијевић 1989: 134).

Стварање Тотовог култа означавало је почетак врхунца египатске цивилизације. Заправо, делатности које се приписују Тоту представљају знакове организованог и сложеног друштвеног уређења у Египту: од фигуре гласника и преносника информација, као посредника између богова⁹, фараона и поданика, даље, улоге судије и владаревих саветника (што упућује на значај саветодавних улога у друштву и на уважавање јединства различитости), као и организованост и међузависност дворске структуре, извршне, законодавне и судске власти, у сједињењу божанских и световних принципа – очувању стабилности фараонове власти посредством Тотових свештеника.

У најопштијем смислу, Тот се сматрао „премудрим извором светог знања и аутором свих светих књига у Египту”¹⁰. У овим делатностима, евидентна је свест да управо језик чини највећу светињу – духовну

да би се објаснила Тотова природа, док би њихови посебни односи у дијахронијским и синхронијским перспективама представљали предмет посебне студије.

9 „Тот – грчки облик имена египатског месечевог божанства [...]” (Јанковић 2019: 376). Такође, познато је још неколико облика имена Тота: Техути или Текхути (Танасијевић 1989: 134), као и „Djhuty, Djehuti, Djhuty, Dhouti, Zehuti, Tahuti, Zhouti, Techa” (доступно на: <https://kids.britannica.com/students/article/Thoth/313840>) (Живковић 2021: 37). Постоји и веровање да је Тот „свештеник са Атлантиде” (Драмићанин 2018: 13), али о овој цивилизацији, за сада, не постоји довољно валидних научних података, па чак ни развијенијих изворних митских матрица, већ су у историји цивилизације спомињања Атлантиде остала на нивоу наговештаја: „Атлантида – богато и моћно Атлантово острво, за које се веровало да се некада налазило западно од Хераклових стубова (Гибралтара). О Атлантиди говори Платон у дијалозима *Тимеј* и *Кришија*” (Јанковић 2019: 57).

10 Доступно на: <https://www.hermeticfellow-ship.org/HFHermeticism.html>.

суштину и основу моћи и целовитости једне цивилизације. „Тоту, који је био поштован у Египту најмање од 3000. године старе ере, приписује се изум светог хијероглифског писма, а његов лик у виду једног писара с главом ибиса може да се види у многим храмовима и гробницама” (Баретић 2006: 7). Дакле, у основи Тотовог култа налази се и аналогија – између комбинаторичких језичких принципа језика и архитектуре који, метафорично, чине лавиринте значења, као и топоса лавиринта у материјалном смислу – оличена у грађевинама сложене структуре, у облику супстанцијалних космичких симбола. Наиме, поред своје филолошке делатности, као и заштитника образовања и уметности (Танасијевић 1989: 134), тако да је Тот своје симболичке комбинаторичке принципе уткао подједнако у језик као и у архитектуру – као иманентним обележјима египатске цивилизације, чији се мистични кодови међусобно прожимају и једни друге објашњавају.

„Ове аспекте проучаваћемо посредством аналитичко-синтетичке и компаративне методе (уп. Марчетић 2015: 69). У таквом теоријско-методолошком оквиру настојаћемо да успоставимо ранотежу између тежње ка прецизним и доследним интерпретацијама херметичких аспеката, а с друге друге стране – у расветљавањима дифузних процеса структурирања херметичких феномена, од „нелинеарности, симултаности, амбигвитета” (Живковић 2007: 74), „плурализма, до јединства различитости” (Живковић 2021: 11).

„У свету богова¹¹ заузимао је веома значајно место као срце Ра, јер су божанске речи, захваљујући писању, могле да буду пренете свима и буду сачуване од заборавља.” (Танасијевић 1989: 134)

У складу са наведеним општим принципима, у овом раду изабрали смо за анализу *Молишву Тошу за вештину у писању*, као кључни текст спознаје интердисциплинарних перспектива.

Самим тим, за анализу порекла, природе и функција култа бога Тота као динамичког феномена (уп. Живковић 2021), интердисциплинарни приступ подразумева спој науке о књижевности, упоредног проучавања религија, езотерије, митологије – са циљем спознаје природе херменеутичких кодова (уп. Барт 1971: 10).

2. ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА ПРИРОДА ЧИНА ПИСАЊА У СТАРОМ ЕГИПТУ

Интердисциплинарни приступ писму у староегипатској цивилизацији отвара могућност да се оно сагледа као спона између религијских, естетских и друштвених пракси. Писмо се појављује истовремено као носилац божанског поретка, као елемент визуелне културе и као практичан алат у свакодневном животу. Управо у том споју писма

¹¹ Такође, у Египатској књизи мртвих, одаје се почаст Тоту као великом ослонцу Озириса (уп. https://www.campbellmgold.com/archive_esoteric/book_of_dead_budge_1895.pdf).

и архитектуре, сакралног и профаног (уп. Елијаде 2003, Дејвид 2007), открива се његова вишеструка функција.

У том смислу, у *Речнику египатске цивилизације* Танасијевић указује на симболичку димензију хијероглифског писма, наглашавајући његову органску повезаност са ликовним изразом и уметничким обликовањем простора и предмета: „Декоративни облик хијероглифског писма и његова тесна веза с ликовним начином изражавања створили су простор за коришћење писма као средства украшавања, не само храмова и гробница, већ и предмета свакодневне употребе (...)” (Танасијевић 1989: 39).

Овај увид омогућава да се писмо сагледа као део ширег визуелног система културе, у којем се текст и слика прожимају, а знакови постају истовремено носиоци значења и естетске вредности. Истовремено, писмо је дубоко укорено у религијску праксу и погребне ритуале, што се најјасније види у корпусу *Текстова пирамида*.

„Најстарији познати религијски текстови већег обима су сачињени на унутрашњим зидовима пирамида владара из V и VI династије. Највећи део тих текстова је изузетно стар, а основна намена им је обезбеђивање благодети покојном владару. Текстове сачињавају неповезана „казивања” која потврђују владарево уздизање међу богове, а обухваћен је и део ритуала који је пратио приношење жртвених понуда у погребним храмовима. Ти се записи називају заједничким именом *Текстови пирамида*” (Танасијевић 1989: 39).

Ови текстови показују како писмо функционише као медиј између овоземаљског и оностраног, као средство којим се вербално и графички осигурава прелазак владара у сферу божанског.

С друге стране, историјски развој доноси и демократизацију загробне наде, што се одражава и на трансформацију самих текстова:

„После пропасти Старог краљевства, право на вечно постојање и живот међу боговима пренело се на локалне моћнике, тако да су поједини делови *Текстова пирамида* прилагођени новој намени, а додавани су и нови записи. Требало је да те збирке текстова омогуће преображај покојника и њихово благостање у вечном загробном животу” (Танасијевић 1989: 39).

Овде се јасно уочава како религијска мисао, социјална структура и текстуална пракса делују у међусобној условљености: промене у друштву производе и промене у корпусу светих текстова, као и у њиховој намени.

Такође, појава писма има далекосежне последице и у сфери друштвене организације и поделе рада. Писмо више није само сакрални медиј, већ постаје инструмент управљања и моћи, што доводи до издвајања посебне друштвене групе – писара. О томе Танасијевић пише:

„Због тога је диференцијација рада и специјализација у пословима постојала још у неолитским насељима, али је тек појава писма условила поделу на умни и физички рад. Писари су тако, захваљујући својој вештини и малобројности, стекли посебно повлашћени статус. Елитна позиција писара у друштву огледа се и у египатском називу за хијероглифе- *medut peter* – божје речи. Тиме није само потврђена директна веза са највишим обликом власти, већ је наглашена несумњива легалност свега написаног, као нечега што самим чином записивања постаје део божанског поретка који је називан *таат*” (Танасијевић 1989: 54).

Овај пасус отвара простор за интерпретацију писара као посредника између божанског и људског, али и као раних носилаца „интелектуалног рада”, чији ауторитет почива на способности да управљају знањем и записом. У том смислу, њихова улога није била само религијска, већ и административна и економска, у служби државне власти и фараона: „Дужност првих писара била је пре свега, бележење прихода од пореза прикупљаног за двор, током редовног обиласка краљевства које је фараон обављао” (Танасијевић 1989: 54).

Тако се фигура писара може сагледати као чвориште различитих дисциплина: а) теологије, јер је чувар божјих речи; б) наука – као спона између природног и натприродног, в) као и технолошких отелотворења божанских речи у египатској цивилизацији, г) у споју уметности – пре свега, поезије, сликарства и архитектуре, јер обликује знак као свети запис, као слику и као божанску грађевину, д) као и друштвених токова – јер учествује у стварању и очувању египатске моћи и божанског поретка египатске цивилизације.

3. ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ У ПРОУЧАВАЊУ МОЛИТВЕ ТОТУ ЗА ВЕШТИНУ У ПИСАЊУ

Прожета мистичним духом каснијег периода Новог краљевства Египта (око 1570–1069. п. н. е.), *Молићва Тоту за вештину у писању* (датирана око 1150. године пре нове ере) представља спој рационалних принципа писарске вештине и лирског религиозног заноса. Египатска култура посматра свет као уређену мрежу знакова и текста, у којој писар посредује између божанског и људског. Тот, бог мудрости, истовремено је субјекат обожавања и принцип који конституише, санкционише и кодира знање. Сваки запис, ритуални текст, административни или поетски документ постаје чвор у сложеној семиотичкој мрежи, у коме свети Тотови знакови имају нормативну улогу у интердисциплинарном дискурсу.

У овом контексту, *Молићва Тоту за вештину у писању* функционише као призивање првобитне артикулације текста и мрежа знакова. Ритуални, административни и поетски текстови коегзистирају у једном културном поретку, а писар је медиј који све то интегрише. У овом кон-

тексту, желимо да допунимо став Доналд Рајана (2019), који истиче да је у старом Египту било мало потпуно писменог становништва. У овом ставу Рајан имплицира да „писменост” значи познавање свих хијероглифа, али заправо је стварност Египта знатно разноликија и означава различите видове посвећености писму. Наиме, припадници различитих области египатског живота, познавали су онолико делова писане структуре хијероглифа колико је то било њима потребно за практично функционисање, дакле, у ужим сферама интересовања, док је писар владао читавим системом хијероглифа, као што смо напоменули, повезујући дисциплине као што су: астрономија (на пример – за календаре и космичке ритуале), архитектура (издвајамо пројектовање храмова и гробница), медицина (за исцељујуће текстове, који прате читав чин излечења и који се међусобно допуњавају са научним – рационалним поступцима) и администрација (на пример – за порез и економску контролу). На тај начин, писар постаје интердисциплинарни и мултидисциплинарни медијатор, који стабилизује културу и повезује друштвене све слојеве, теријске и практичне делатности.

У овом контексту, у *Молићви Тоџу за вештину у писању* „млади писар моли за надахнуће Тота, бога мудрости и писања”¹². Писарево трагање за знањем је истовремено и дубоко лични чин просветљења и интеграција у мрежу коју Тот успоставља. Дакле, сврха овог укључивања прелази формалну писменост: он учествује у легитимизацији знакова, преносу интердисциплинарног знања кроз време и простор и стабилизацији културног поретка. Инвокација Тота као „племенитог Ибиса” наглашава да сваки епитет и свако божанско име делују као чворови мреже:

„Дођи к мени, Тоте, о племенити Ибисе. О, боже који чезнеш за Кхну-мом, о, велики и брзи пишче Енеаде и Уну. Дођи к мени да ми даш савет и помогнеш ми да се извештим у твојој служби”¹³.

Тот се овде јавља као први „текстуални законодавац”: кодира ред и односе знакова, утичући на форму, функцију и семантичке везе свих текстова које писар преноси. У следећој фази, писар чита, тумачи и проширује мрежу, функционишући као централни медиј у интеграцији астрономских, медицинских, архитектонских и административних знања. Молитва затим слави писарски позив:

„Моћ писара и престиж који је овај позив даривао евидентан је у химничком тону од друге строфе до закључног стиха. Позив писара сматра се најбољим, будући да бесмртника чини (’изузетним’), овлашћује једног да управља

12 Доступно на: <https://www.ancient.eu/article/976/prayer-to-tooth-for-skill-in-writing/>.

13 Доступно на: <https://www.ancient.eu/article/976/prayer-to-tooth-for-skill-in-writing/>. (Превод са енглеског: Душан Живковић и Наталија Живковић)

осталима ('у Већу Тридесеторице') и омогућава ономе ко поседује мудрост да пружи разуман савет свима онима којима је потребан."¹⁴

Институционализована и кодификована улога писара унутар мреже коју Тот регулише омогућава пренос знања, очување културе и координацију друштвених функција. Писар мора чува и унапређује све науке и уметности кодиране у хијероглифском корпусу, стварајући „текстуални матрикс” који у поетском духу повезује свакодневне и ритуалне и праксе.

Завршни део молитве наглашава понизност и служење:

„Ја сам слуга твог дома” „Дозволи ми да приповедам о твом јунаштву у било којој земљи да сам”¹⁵.

Писар преноси Тотова начела широм културног простора, у служби Тота први архитекта мреже текста, интертекстуално организујући културу тако да сваки знак има одређено место и функцију у односу на целину и бескрајне комбинације свих других знакова међусобно.

Исход молитве артикулисан је у колективном признању Тотових дела: „Потом ће мноштво људи рећи: колико су само значајне ствари које је Тот учинио”¹⁶.

Тако писарев рад интегрише индивидуалну, административну и културну димензију, у којој је Тот врховни извор енергије и сагласја у мрежама текста. Писар, дакле, пролази пут самонадградње и просветљења, од индивидуалног усавршавања, преко култа писарства као кључне делатности очувања египатске културе, до ширења Тотових мудрости у другим цивилизацијама, чиме се увећава целокупна моћ египатске цивилизације (уп. Живковић 2021).

4. ЗАКЉУЧАК

У овом раду анализирали смо природу и функције *Молишве боју Тошу за вештину у писању*, која је сабрала доминантна значења овог култа – од значаја за делатност писања, до интердисциплинарних перспектива: природе и функција дијахронијских и синхронијских димензија мистичних кодова који се преносе кроз различите науке и уметности као средства мистичног просветљења.

У првом кораку наше анализе било је неопходно започети проучавање овог дифузног, синкретичког феномена од његовог корена у египатској митологији – од општег друштвеног значаја Тотове мисије:

14 Доступно на: <https://www.ancient.eu/article/976/prayer-to-thoth-for-skill-in-writing/>.

15 Доступно на: <https://www.ancient.eu/article/976/prayer-to-thoth-for-skill-in-writing/>.

16 Доступно на: <https://www.ancient.eu/article/976/prayer-to-thoth-for-skill-in-writing/>.

као изумитеља хијероглифа, гласника, саветника и божанског судије – као отелотворења сложености друштвених структура старог Египта.

У овом контексту, симболика *Молишве боју Тошу за вештину у писању*, као божанству писма и знања, објединила је писареве улоге у различитим текстуалним жанровима: од практичне природе језика у функционисању структуре египатског друштва, преко научних и уметничких до космолошких и религијских.

Наведене аспекте приказали смо у општим доменима, да бисмо увидели сложеност интерференције и компатибилности њихових односа према основном предмету нашег проучавања – доминацији функције Тота као заштитника књижевности и образовања уопште. *Молишва Тошу за вештину у писању* сведочи о примарном значају писане речи – као круни достигнућа египатске цивилизације.

Обједињујући Тотова учења, као делове мистичног мозаика, поштоваоци бога Тота чине мултидисциплинарни систем наука и уметности. У овом духу, *Молишва Тошу за вештину у писању* обједињује енергију свих образованих људи, који уз помоћ Тотовог благослова – у његову славу стварају лавиринте речи: од идеје јединства макрокосмоса и микрокосмоса – у сједињењу са космичким умом, преко трагања за сазнањем у лавиринту знакова, у прожимањима науке, поезије и мистике, у којима су Тотови свештеници просветлили своје следбенике – од прве зоре египатске славе до савременог доба.

ЛИТЕРАТУРА

- Amunátegui. G. I. *Symbolic Languages and Ars Combinatoria*. <<http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1411/1411.3188.pdf>>. 19.02.2015.
- Akhenaten (king of Egypt). *Encyclopedia Britannica*. <<https://www.britannica.com/biography/Akhenaten>>. 22.03.2020.
- Amun Re. *Canadian Museum of History*. <<https://www.historymuseum.ca/cmhc/exhibitions/civil/egypt/egcrga3e.html>>. 02.09.2020.
- Ancient Egyptian Prayers and Ritual Worship*. <<https://sites.google.com/a/smpanthers.org/fulay-6th-period-scripture/home/ancient-egyptian-prayers-and-ritual-worship-t-egyptian-prayers-and-ritual-worship>>. 17.09.2020.
- Ancient Egyptian prayers and invocations*. <https://www.academia.edu/35936666/Ancient_Egyptian_prayers_and_invocations>. 12.03.2020.
- Атвуд 1850: М. А. Atwood, *Hermetic Philosophy and Alchemy: A Suggestive Inquiry into the Hermetic Mystery with a Dissertation on the more Celebrated of the Alchemical Philosophers*, London: Trelawney Saunders.
- Бансон 1991: М. Bunson, *The Encyclopedia of Ancient Egypt*, Bexley: Gramercy Books.
- Bardon, F. *Incijacija u hermetizam*. <http://www.4shared.com/get/wXUvJaZd/Bardon_Franc_-_Incijacija_u_.html>. 15.08.2013.
- Баез 2012: J. M. Báez, *The Verbum of Hermes (Mercurius Ter Maximus)*, Bloomington: Palibrio.

- Баретић 2006: Z. Baretić, *Uvod u: Hermes, Božanski pastir*, Beograd: Metaphysica.
- Барт 1971: R. Bart, *Književnost, mitologija, semiologija*, Beograd: Nolit.
- Book of Amun-Ra. *Rickipedia*. <https://mummy.fandom.com/wiki/Book_of_Amun-Ra>. 11.07.2020.
- Book of the Dead (ancient-Egyptian-text). *Encyclopedia Britannica*. <<https://www.britannica.com/topic/Book-of-the-Dead-ancient-Egyptian-text>>. 21.05.2020.
- Брок, Ханegraф 1997: R. Broek, W. J. Hanegraaff (ed.), *Gnosis and Hermeticism from Antiquity to Modern Times*, Albany: State University of New York Press.
- Дејвид 2007: R. David, *Handbook to Life in Ancient Egypt Revised*, Oxford: Oxford University Press.
- Дилтај 1973: V. Diltaj, *Nastanak hermeneutike*, Novi Sad: *Polja*, god. XIX, br. 171, Novi Sad, 7–10.
- Diggs, R. *Hermes and Hermeneutics*. <https://quod.lib.umich>.
- Doreal, M. *Preface. A literal translation and interpretation of one of the most ancient and secret of the great works of the ancient wisdom1*. <<http://www.deeprancenow.com/The%20Emerald%20Tablets.pdf>>. 11.07.2020.
- Де Серто 2009: M. de Serto, *Mistička fabula*, Beograd: Službeni glasnik.
- Драмићанин 2018: A. Dramićanin, *Predgovor u: Korpus Hermetikum*, Beograd: Metaphysica.
- Dungen, W. *Ancient Egyptian Rootsof the Principia Hermetica Aegyptus imago sit caeli*. <http://www.sofiatopia.org/maat/ten_keys.htm>. 11.10.2020.
- Еко ²2004: U. Eko, *Kod*, Beograd: Narodna knjiga – Alfa.
- Elijade ²1983: M. Elijade, *Kovači i alkemičari*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Ебелинг 2007: F. Ebeling, *The Secret History of Hermes Trismegistus: hermeticism from ancient to modern times*, London: Cornell University Press.
- Елијаде ²2003: M. Elijade, *Sveto i profano*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Еко ²2001: U. Eko, *Granice tumačenja*, Beograd: Paideia.
- Emmanuel, J. *Thoth – The Holiset of The Holiest, The Last Testament*, <http://www.maitreya.org/FILES/THOTH/ THOTH_Edition10.pdf>. 11.09.2018.
- Живковић 2007: D. Živković, *Ambigvitet u teoriji 'otvorenog dela' Umberta Eka*, Pančevo: *Sveske*, 84, Pančevo, 74–82.
- Живковић 2016: Д. Живковић, *Ошворени лавиринџи: Еко и Павић*, Крагујевац: ФИЛУМ.
- Живковић 2019а: Д. Живковић, *Херметизам и хипертекст*, Крагујевац: *Наслеђе*, 42, Крагујевац, 107–124.
- Живковић 2019б: Д. Живковић, *Састављање Адамовог тела на земљи у Џојсовом Уликсу и Павићевом Хазарском речнику*, Крагујевац: *Наслеђе*, 43, Крагујевац, 57–72.
- Живковић 2021: Д. Живковић, *Херметизам у лирици сјајног века*, Крагујевац: ФИЛУМ.
- Јанковић 2019: V. Janković, *Imenik klasične starine (mitologija, istorija, umetnost)*, Beograd: Laguna.
- Joshua J. M. *The Prayer to Thoth for Skill in Writing*. <<https://www.ancient.eu/article/976/prayer-to-thoth-for-skill-in-writing/>>. 11.08.2020.

Cor, H. *The Book of Thoth. An Ancient Egyptian tale of Magic*. <<http://robscholtemuseum.nl/cor-hendriks-the-book-of-thoth-an-ancient-egyptian-tale-of-magic/>>. 11.09.2018.

Кристева 1967: J. Kristeva, Bakhtine. Le mot, le dialogue et le roman, Paris: *Critique*, 239, Paris, 438–465.

Cutrer, Z. *Ancient Egyptian Prayers and Ritual Worship*. <[https:// sites.google.com/a/smpanthers.org/fulay-6th-period-scripture/home/ancien](https://sites.google.com/a/smpanthers.org/fulay-6th-period-scripture/home/ancien)>. 18.09.2020.

Марчетић 2015: A. Marčetić, *O novoj komparatistici*, Beograd: Službeni glasnik.

Massey, G. *Egipatska knjiga mrtvih*, Misteriji Amente. <https://www.ivantic.info/Ostale_knjiige/Egipatska-knjiga-mrtvih.pdf>. 10.12.2024.

Papyrus of Ani. *Egyptian Book of the Dead*. <https://www.campbellmgold.com/archive_esoteric/book_of_dead_budge_1895.pdf>. <<https://www.holybooks.com/wp-content/uploads/Egyptian-Book-of-the-Dad.pdf>>. 22.09.2020.

Philae. *Wikipedia*. <<https://en.wikipedia.org/wiki/Philae>>. 11.09.2020.

Рајан 2019: Donald P. Rajan, *24 sata u starom Egiptu (jedan dan iz života tamošnjih stanovnika)*, Beograd: Laguna.

Срејовић, Цермановић 1987: D. Sreјović, A. Cermanović, *Rečnik grčke i rimske mitologije*, Beograd: SKZ.

Танасијевић 1989: М. Tanasijević, *Rečnik egipatske civilizacije*, Beograd: Opus.

Танасијевић 1996: М. Tanasijević, *Egipatska knjiga živih*, Anijev papyrus, Beograd: Opus 1996.

Tot, *Knjiga Kralja Tota II, Knjiga tajnog učenja*. <https://alexanthorn.okultopedija.com/knjige/download/knjiga_tajnog_ucenja.pdf>. 26.06.2020.

Trismegistos, H. *Corpus Hermeticum*. <<https://www.pistis.pl/biblioteka/anotherhermeticum.pdf>>. 28.02.2020.

Три иницијата 1908: Three Initiates, *The Kybalion: a study of the hermetic philosophy of ancient Egypt and Greece*, The Yogi Publication Society, Masonic Temple Chicago.

Трисмегистос 2004: H. Trismegistos, *Corpus Hermeticum*, Zagreb: CID-nova.

Трисмегистос 2006: H. Trismegistos, Hermes, *Božanski pastir*, Beograd: Metaphysica.

Трисмегистос 2010: H. Trismegistos, *Hermetica*, Being English Translations of Hermetic Discourses and Fragments by G. R. S. Mead, *Comprising*, Corpus Hermeticum I–XIV, XVI–XVIII, The Perfect Sermon (Asclepius), Hermetic Excerpts from Stobæus, Leeds: Celephaïs Press.

Trismegistos, Hermes, *The free dictionary*. <<https://www.thefreedictionary.com/Hermes+Trismegistos>>. 15.08.2018.

Thoth. *Encyclopedia Britannica*. <<https://kids.britannica.com/students/article/Thoth/313840>>. 28.08.2020.

Thoth the Atlantean. *The Emerald Tablets of Thoth the Atlantean*. <<https://awakenedonez.files.wordpress.com/2018/11/the-emerald-tablets.pdf>>. 07.06.2020.

Thoth. *Book of Thoth*. <<http://robscholtemuseum.nl/wp-content/uploads/2016/04/The-Book-of-Thoth.pdf>>. 11.09.2019.

Trismegistos, H. *The Corpus Hermeticum*. <<http://www.hermetics.org/pdf/anotherhermeticum.pdf>>. 14.09.2018.

Trismegistos, H. *Tabula Smaragdina*. <https://www.ivantic.info/Ostale_knjiige/CORPUS_HERMETICUM.pdf>. 12.09.2020.

Трисмегистос 2018: H. Trismegistos, *Korpus Hermetikum*, Beograd: Metaphysica.

Forrest I. A. *What is Hermeticism*. <<https://www.hermeticfellowship.org/HFHermeticism.html>>. 15.09.2018.

Хермес 2006: Hermes, *Božanski pastir*, Beograd: Metaphysica.

Фреке, Ганди 2008: T. Freke, P. Gandy, *The Hermetica: The Lost Wisdom of the Pharaohs*, Jeremy P. Tarcher/Penguin.

Dušan R. Živković / INTERDISCIPLINARY PERSPECTIVES OF THE PRAYER TO THOTH FOR SKILL IN WRITING

Summary / This article presents an analysis of interdisciplinary perspectives in the *Prayer to Thoth for Skill in Writing* — combining the rational principles of scribe craft with (irrational) poetic inspiration within the context of religious devotion. Within this framework, the teachings of Thoth, the god of wisdom, in the esoteric circle of initiates, simultaneously represent a shared mission for the readers of the texts and their connection across epochs, as well as individual enlightenment in the comprehension of the cosmic mind.

The *Prayer to Thoth for Skill in Writing* attests to the primary significance of the written word as the pinnacle achievement of the Egyptian civilization: the cult of Thoth in fact represents a multidisciplinary system of sciences and arts, in which, through communication, consensus, and the accumulation of interdisciplinary perspectives, diffuse esoteric networks are created within the labyrinths of signs.

Keywords: Thoth, interdisciplinary perspectives, prayer, writing, hermeneutic layers

Примљен: 23. 12. 2025.

Прихваћен фебруара 2026.